

Et unikt funn av blodtopp

Sanguisorba officinalis på Tynset

Mellom 1941 og 1949 samlet Bjarne Grandum (født 02.11.1918) rundt 60 belegg (= tørkede og etiketterte planter) som siden ble levert Vitenskapsmuseet i Trondheim. De aller fleste plantene var samlet rundt hjemgården Gammelutstumo i "Bygda", på vestsiden av Glåmdalen, litt nord for avkjøringen til Tynset sentrum (Streitlien 1972). Grandum var svært kunnskapsrik og allsidig interessert, og han har skrevet en rekke lokalhistoriske artikler og deler av bind 3 og 4 i bygdebok for Tynset (Streitlien 1978, Grandum 1988).

Etikettopplysningene for de mest interessante artene Grandum samlet er gitt i tabell 1. Her er det interessante funn av blant annet gul gåseblom *Anthemis tinctoria*. Dette er en art som kun er tilfeldig i Nord-Østerdalen (Often et al. 1998), og hvor det er mest sannsynlig at forekomsten på Gotland var en tilfeldig innførsel med urent engrø. Det samme gjelder trolig funnet av engknoppurt *Centaurea jacea*, mens funn av åkersvinerot *Stachys palustris* og smånesle *Urtica urens* viser at disse åkergrasene kanskje var noe

vanligere tidligere enn hva de er i dag; begge artene er nå svært sjeldne å finne i Nord-Østerdalen.

Men det er ett av funnene til Grandum som skiller seg fra alle de andre, og det er funnet av blodtopp *Sanguisorba officinalis*. Planten ble funnet i Gammeldalen, litt øst for Tynset. Dette er eneste gang blodtopp er funnet i Hedmark fylke (Often et al. 1998), og arten er svært sjelden og tilfeldig også ellers på Østlandet. I Norge er den kun forholdsvis vanlig fra Lindesnes til Bergen (Elven 2005). Blodtopp tilhører rosefamilien, og de små røde blomstene er samlet i et tett, ovalt aks.

Grandum har notert på etiketten at arten trolig var innkommet som forurensning med såfrøet. Dette er en svært sannsynlig forklaring. Selv i fjellbygdene går tradisjonen med kunsteng og innførsel av engfrø mer enn 100 år tilbake i tid. For eksempel skriver Ivar Streitlien i byggebok for Tynset (Streitlien 1978, s. 256): ”Dyrkinga av kunsteng tok til sist på 1800-tallet. Timotei- og kløverfrø kom i handelen og bøndene tok til å pløye opp gamal grasvoll og sådde til grøn-fôr”.

Engfrø av ulike arter ble importert fra mange ulike steder rundt i Europa (Ofte 1998), og renheten av frøet varierte sterkt. Det meste av det innkjøpte engfrøet ble ganske sikkert brukt på kunsteng nede i bygda, men også innmarka på setra ble høstet for vinterfôr så det er ikke usannsynlig at man så det verdt å bruke litt innkjøpt engfrø også til kunstenga på setra.

Tabell 1. Teksten på etikettene for de mest interessante plantene som ble samlet av Bjarne Grandum og gitt til Vitenskapsmuseet i Trondheim (Herbarium TRH). Bjarne Grandum (BGr) og Bjarne Gammelutstumo (BGa) er samme person.

Anthemis tinctoria (Gul gåseblom):
Gotland. ca. 480 m o.h., 1.8.1945, BGa
Centaurea jacea (Engknoppurt):
Gammelutstumo, i trøa. 6.8.1947, BGa
Erodium cicutarium (Tranehals).
Tynset, i potetåker. Udatert. BGa
Erodium cicutarium (Tranehals). Østby,
på jorde. 21.7.1948, BGr
Fumaria officinalis (Jordrøyk). På
Tynset, i potetåker. 25.9.1942, BGa

Glechoma hederacea (Korsknapp). Åker-
øya, Veiskæring. 480 m.o.h.26.6.1944,
BGa

Sanguisorba officinalis (Blodtopp).
Tynset, Gammeldalen, Gammeldals-
vangen. Sannsynlig fulgt med såfrøet.
700 m o.h., 12.08.1949, BGr
Scutellaria galericulata (Skjoldbærer).
Tynset, Haugrosmyran. Kant av sump,
ca. 460 m o.h., 2.8.1946, BGr
Stachys palustris (Åkersvinerot). Gam-
melutstumo, i potetåker. 25.8.1943,
BGa

Urtica urens (Smånesle).
Gammelutstumo. I potetåker.
05.09.1943, BGa

Litteratur

Elven, R. (red.). 2005. *Johannes Lid og Dagny Tande Lid. Norsk Flora. 7. utgåve. Det Norske Samlaget, Oslo, 1230 s.*
Grandum, B. 1988. *Tynset bygdebok. Bind IV. Utvandring, utmark, kjerke, kommune. Elverum Trykk A/S, 583 s.*
Ofte, A. 1998. *Bruk av rundbelg Anthyllis vulneraria s.l. i kunsteng og blomstereng i Norge, samt litt om andre utgatte engvekster. Blyttia 56 (4): 208-219.*
Ofte, A., Haugan, R., Røven, V. & Pedersen, O. 1998. *Karplantefloraen i Hedmark: sjekklis-te, plantegeografiske elementer og foreløpige utbredelseskart for 488 taksa. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen, rapport nr. 6/1998: 1-261.*
Streitlien, I. A. 1972. *Tynset bygdebok. Bind I. Gard og ætt. Elverum Trykk A/S, 643 s.*
Streitlien, I. A. 1978. *Tynset bygdebok. Bind III. Topografi, geologi, historie. Rosenborg Offsettrykkeri, 590 s.*

Anders Ofte,
NINA, Gaustadalleen 21, 0345 Oslo.
E-post: anders.ofte@nina.no